

Oikeusministeriö

Asia: Ylimpien laillisuusvalvojen tehtävienjakoa koskeva mietintö OM 2019:24

Pyydettyinä lausuntona Suomen ympäristöoikeustieteen seura r.y. esittää kunnioittavasti seuraavan.

Mietinnössä on s. 11 todettu, että oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen toimivaltuudet ylimpinä laillisuusvalvojina ovat perustuslain mukaan pitkälti samanlaiset. Seura katsoo, että vaikka perustuslain mukaisia toimivaltuuksia ei muutettaisikaan, on asianmukaista, että valvontatehtävät ensisijaisesti jakaantuvat jommallekummalle ylimmälle laillisuusvalvojalle. Tehtävänjakoa on aikaisemminkin ollut. Nyt on tarkoitus lisätä ensisijaista tehtävänjakoa puuttumatta kuitenkaan kummankaan ylimmän laillisuusvalvojan perustuslailliseen toimivaltuuteen.

Ympäristöasioiden osalta tehtävänjako on mietinnössä esitetty toteutettavaksi siten, että valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annetun lain (1224/1990) 2 §:ssä säädettäisiin seuraavasti:

”Eduskunnan oikeusasiamies vapautetaan velvollisuudesta huolehtia ylimmän laillisuusvalvojan tehtävistä sellaisissa oikeuskanslerin toimivaltaan kuuluvissa asioissa, jotka koskevat:

3) terveellisen ympäristön, luonnon monimuotoisuuden, kestävä kehityksen turvaamisen ja ilmastonmuutoksen torjumisen oikeudellisia edellytyksiä ja tulevien sukupolvien huomioon ottamista niissä sekä mahdollisuuksia vaikuttaa näitä edellytyksiä koskevaan päätöksentekoon;”

Mietintöön sisältyvistä tilastoista on havaittavissa, että oikeusasiamiehellä on vuosittain ollut ratkaistavanaan ympäristöviranomaiseen kohdistuvia kanteluita noin 120 ja oikeuskanslerilla noin 40. Tilastojen mukaan näyttäisi siis siltä, että oikeusasiamiehen kanslia on erikoistunut ympäristöasioihin.

Säännösehdotusta selitetään mietinnön sivulla 90 seuraavasti: ”Tarkoitus ei ole keskittää yksittäisten ympäristöoikeuksien toteuttamista ja ympäristöasioita koskevia kanteluita oikeuskanslerille. Sen sijaan tarkoitus on osoittaa oikeuskanslerille erityistehtäväksi valvoa eräiden perustuslain 20 §:n ympäristöperusoikeuteen liittyvien ja varsinkin siihen

kiinnittyvän kansainvälisen sopimusnormiston ja Euroopan unionin oikeuden huomioon ottamista. Tämä laillisuusvalvontatehtävä ajankohtaistuu varsinkin lainsäädännön valmistelussa ja valtioneuvostolle kuuluvassa yhteensovituksessa ja ohjauksessa. Tältä osin on myös tarkoituksenmukaista osoittaa tätä asiaryhmää koskevat kantelut ensisijaisesti oikeuskanslerin käsiteltäviksi.”

Ympäristöasiat ovat luonteeltaan sellaisia, että niihin liittyvät usein kysymykset paitsi Suomen ympäristönormistosta myös kysymykset ympäristöä koskevista kansainvälisistä sopimuksista, EU-oikeudesta, ihmisoikeuksista ja perustuslaista. Mietinnössä esitetty säännösteksti on mahdollista lukea niin, että oikeusasiamies on vapautettu ympäristöä koskevissa asioissa ylimmän lainvalvojan tehtävistä, vaikka sitä ei siis ole tarkoitettu.

Perustuslain 108 §:n mukaan oikeuskanslerin tehtävänä on mm. valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimen lainmukaisuutta. Lisäksi oikeuskanslerin on pyydettyä annettava paitsi presidentille myös valtioneuvostolle ja ministeriöille tietoja ja lausuntoja oikeudellisista kysymyksistä. Vastaavaa velvollisuutta perustuslaissa ei ole annettu oikeusasiamiehelle.

Seura katsoo, että jatkovalmistelussa olisi aiheellista täsmentää, missä yhteydessä oikeusasiamies olisi vapautettu velvollisuudesta huolehtia ylimmän laillisuusvalvojan tehtävistä ympäristöasioissa, kun mietinnön selityksen mukaan kysymys olisi siitä, että oikeuskanslerin erityistehtävänä olisi valvoa ympäristöä koskevia kysymyksiä lainvalmistelussa ja valtioneuvostolle kuuluvassa lainsäädännön yhteensovituksessa ja ohjauksessa. Lisäksi jatkovalmistelussa olisi aihetta täsmentää, miten sanottu oikeuskanslerin erityistehtävä poikkeaa oikeuskanslerille perustuslain 108 §:n mukaan kuuluvista tehtävistä.

Lausunnon laatimiseen ovat osallistuneet johtokunnan jäsenet Matti Sepponen, Tiina Paloniitty ja Robert Utter